

A kínai-maláj kapcsolatok

A kínai-maláj kapcsolatok története

Krajcsír Lukács - Rónaháti Cecília

Absztrakt: A cikk a 2014. novemberi közös kínai-maláj hadgyakorlat kapcsán elemzi a kínai- maláj kapcsolatokat. Kontextusba helyezi a két ország kapcsolatainak alakulását különös tekintettel a Kína és Malajzia diplomáciai kapcsolatainak történetére, e kapcsolatok biztonsági és regionális vonatkozásaira. Áttekinti és elemzi a térségben érdekelt hatalmak politikai és biztonsági prioritásait, illetve történeti perspektívában ezek alakulását, hogy értelmezze a legutóbbi idők eseményeit és közelebb vezessen a prognózishoz.

Abstract: Reflecting the mutual field-exercise of China and Malaysia in november 2014, this article analyses the relationship of these two countries. With a special emphasis on the history of the chinese-malaysian relations with its security and regional aspects the article puts the alterations of this relations in context. Reviewing and analysing the political and security priorities of the main powers of the region and examining the evolution of these interests with a strong historical approach to expound on the recent affairs and lead towards prognostication.

A kínai-maláj kapcsolatok

A kínai-maláj kapcsolatok története

Kína és a Malajzia közötti diplomáciai kapcsolatok története egészen a két ország korai történetéig nyúlik vissza. A kínai és indiai kereskedelem a térséggel már az i.e. első században megindult[1]. Ennek a kereskedelmi cserének a folyamán történt meg az indiai kultúra, vallás és írás, valamint a kínai kultúra és befolyás exportja is. A VII-XIII. századra, a félszigetet irányító Srivijaya királyság idején alakult ki a térséget uraló első meghatározó tengeri birodalom kelet-szumátrai központtal, amely kereskedelme révén állt kapcsolatban Kínával, árukat, kereskedőket, és velük eszméket fogadott és cserélt. Amikor a szomszédos és egyidejű Khmer, Sziám és Chola (Tamil) királyság versengése a maláj államocskák feletti befolyásért végül a Srivijaya hatalmat meggyengítette, a két birodalom közötti kapcsolatra jellemző lehet, hogy a Jávai betörésekkel szemben Kína segítségét kérték. Végül a hatalom központja a szumátrai Melayu kikötőhöz tevődött át. A régióban megnövekedett iszlám jelenlét és a sziámi Sukhodaya királyság ereje a XIII. században megdöntötte a mai Malajzia területén a Srivijaya királyságot. A XIV. században a félsziget feletti hatalmat a Majapahit királyság vette át, egy srivijaya herceg, Parameswara

pedig megalapította Malakkát, közötte és Sziám között, a mai Szingapúr helyén. Bár hindu nevét megtartotta (Parameswara Dewa), ő vette fel az iszlámot[2], és alapította meg a Malakka Szultanátust, a régióban az első független államot. a térség páratlan kereskedelmi központjává nőtte ki magát. Ehhez hozzásegítette az is, hogy az akkor éppen úton levő Zheng He, aki Kína megbízásából mind szélesebb kereskedelmi és politikai kapcsolatokat épített a térségben, Parameswarát magával vitte Kínába, ahol uralmának megnyerte a kínai birodalom szavatolta teljes legitimitást. Így sikerült a sziámi betörésektől is megszabadulnia, amelyek ereje korábban nem tette lehetővé a nyugodt kereskedelmet a Sukhodaya uralom megerősödése óta.

Malakka tengerpartjain virágzott az indiai, kínai, arab és maláj kereskedelem. A Malakka Szultanátus XV. századi politikai erejét kihasználva az iszlám gyorsan meghódította a Maláj félszigetet, de ez az iszlám nem mutatott soha teljes egyezést azzal az iszlámmal, amely a Közel-Keleten uralkodó vallás. Eredetét az Indiában gyakorolt iszlámból és a kínai hui népesség által gyakorolt iszlámból vette. A Malakka Szultanátus hatását a mai Malajzia kulturális sokszínűségével kapcsolatban is ki szokták emelni, ugyanis ebből a korszakból ered az az etnikai keveredés, amely erre az országra olyannyira jellemző, az indiai és kínai hatás a maláj lakosságra, akiknek önálló kultúrájára erősen rányomódott az iszlám pecsétje, de nem törölte azt el.

Közben Kína bezárta tengeri kapuit, tekintettel a szárazföldi kihívásokra és a japán kalóztámadásokra, a maláj partokhoz pedig megérkeztek a portugál hajók, később a britek. A gyarmati korszak során a kínai hatás a maláj területeken még kutatás tárgyát képezheti, azonban a dekolonizáció időszakából látjuk, hogy Kína hosszú távon nem csupán a kínai etnikum kereskedelmi potenciálja révén maradt részese a térség történelmének. Miután 1965-ben S. Rajaratnam vezetésével a Maláj Föderációból kiválva egy jellemzően kínai etnikumú közösség megalapította az önálló Szingapúrt. Kuala Lumpur volt az első ASEAN-tagállamok egyike, amely normalizálta a viszonyát a Kínai Népköztársasággal és 1974. május 31-én nagykövetséget nyitott Pekingben, s vice versa. A diplomáciai kapcsolatok felvételét sokáig hátráltatta az a tényező, hogy a 30 millió főre becsült maláj lakosság 29%-a kínai – hakka és hokkien – etnikumokhoz tartozik, akik vallási kisebbséget is alkotnak, hiszen majdnem 85 százalékuk buddhista, 11 százalékuk pedig keresztény, miközben a malájok legnagyobb részben muszlimok. Azonban a kapcsolatok felvételének legnagyobb akadályát az jelentette, hogy a maláj vezetés tisztában volt azzal, hogy a Kínai Kommunista Párt szoros kapcsolatot épített ki a Malajzia Kommunista Párttal (CPM), amelynek soraiban gyakorlatilag csak a kínai kisebbség tagjai voltak megtalálhatóak.[3]

Kuala Lumpur nézőpontjából elsősorban a geopolitikai okok domináltak, amikor normalizálta a viszonyát Kínával. Az 1970-es évek elején a maláj vezetés és Malajzia második miniszterelnöke, Abdul Razak Husszein aggóva figyelte a régióban zajló eseményeket, főleg a két szuperhatalom – az Egyesült Államok és a Szovjetunió – közötti versengést. Látva az Egyesült Államok kambodzsai akcióit és Laosz területén végrehajtott bombázásokat, valamint a szovjet jelenlét erősödését Vietnamban, Kuala Lumpur attól tartott, hogy a nagyhatalmi vetélkedés miatt az egész régió destabilizálódik. Összhangban az ASEAN célkitűzéseivel és alapelveivel a maláj kormány meghirdette a „Délkelet-Ázsia Neutralizálása” nevű külpolitikai programot, amelynek lényege az volt, hogy a régió a béke, szabadság és a semlegesség zónájává váljon. A maláj vezetés elsősorban az ASEAN-tagállamokkal szeretne volna megerősíteni az együttműködést: 1971. november 21-én Kuala Lumpurban a szervezet akkori tagjai – Thaiföld, Szingapúr, Fülöp-szigetek, Indonézia, Malajzia – aláírták a Béke, Barátság, Szabadság és Semlegesség Zónája (ZOPFAN) szerződést, amelynek pont az volt a lényege, hogy a régió mentesüljön a nagyhatalmak befolyásától. Ugyanakkor a maláj vezetés nem sokkal később felismerte, hogy az ASEAN ennek megvalósításához szüksége van Kínára, mivel Peking képes lenne ellensúlyozni a két nagyhatalmat.[4]

Annak ellenére, hogy a hetvenes években vették fel egymással a kapcsolatot, sokáig alacsony volt a kapcsolatok intenzitása a két ország között. 1985-ben hiába járt Mahathir Mohamed Kínában, akkoriban nem sikerült fokozni az együttműködéseket. Közvetlenül a hidegháború vége után sem volt másképp. Habár 1991-ben Malajzia volt az, aki párbeszédre invitálta Kínát az ASEAN-ba a 24-ik találkozó találkozóán, és játszott jelentős szerepet az 1994-es ASEAN Regionális Fórum (ARF), valamint az 1995-ös ASEAN-Kína Magas Rangú Tisztségviselő Konzultáció (ACSOC) létrejöttében, igencsak lassan fejlődtek a bilaterális kapcsolatok. Amint Acharya ASEAN-kutató szerint ennek négy oka volt: Kínának és Malajziának a kevés közös érdeke volt; Peking akkoriban nem nagyon érdeklődött a térség iránt; a kínai hadsereg fejlesztése és a kínai külpolitika komoly visszatetszést váltott ki az ASEAN-tagállamokban, köztük Malajziában; Kuala Lumpur pedig tartott attól, hogy a Kínával való viszony javítása esetleg negatívan hathat ki a kínai kisebbségre, mégpedig azért, hogy esetleg autonómiát követelnének, amit a kínai vezetés támogatna.[5] Más megközelítés ezzel ellentétben sohasem tartana valószínűnek egy ilyen alternatívát, tekintettel a Kínában megtalálható nagyszámú kisebbségi területre és a kisebbségek helyzetének szabályozására, az ilyen területekkel kapcsolatos kínai politikára, valószínűbbnek látja, hogy az ASEAN tagállamokban a Kínával kapcsolatos

nagymértékű barátságnak inkább a térség államainak közös történeti emlékei és a tagállamok kínai etnikumú kisebbségeinek gazdasági és politikai befolyásainak helyi érdekellentétei szabnának határt. Bár az ASEAN alapítói hangsúlyozták, hogy a szervezet létrehozása az általuk képviselt értékekért és nem valami ellen jött létre, nem felejthetjük el, hogy a térségben Kína mindig is nagyhatalom volt és marad, jelenlétével a délkelet-ázsiai államoknak történelmük minden korszakában számolniuk kellett.

A viszony javulása a 2000-es évek elején vette kezdetét. 2004-ben Malajzia – Szingapúrral egyetemben – volt az első régióban, amely elismerte Kína piacgazdasági státuszát. Najib Razak maláj miniszterelnök nem sokkal a beiktatása után 2009-ben járt Pekingben, ami jelentős előrelépést jelentett a kínai-maláj kapcsolatokban. A kínai vezetés nem felejtette el, hogy pont Najib édesapja volt az, aki 1974-ben felvette a diplomáciai kapcsolatokat Kínával, s a különleges alkalomból tizenhat Egyetértési Memorandumot (MUO) írtak alá a felek. Ezután valóságos „boom” következett be a kínai-maláj kapcsolatokban, amely kiterjedt szinte minden területre: az infrastruktúra, biotechnológia, telekommunikáció, az energetika, a gyártás, a szolgáltatások és a pénzügy területén. Mára Kína lett Malajzia legnagyobb kereskedelmi partnere, 2013-ban a bilaterális kereskedelmi volumenük elérte a 106 milliárd dollárt, s így lényegében Japán és Dél-Korea után Malajzia lett a harmadik ázsiai ország, amelynek a Kínával fenntartott kereskedelem nagysága meghaladta a 100 milliárd dollárt.[6] Az egyre erősödő kínai-maláj viszony egyik ékes bizonyítéka volt, hogy 2014-ben – a negyvenéves diplomáciai kapcsolatok alkalmából – meghirdették a „Malajzia-Kína Barátság Évet”, amely során számos közös projektet, befektetést, kulturális, oktatási programot és kereskedelmi kapcsolat fokozását (2017-re 160 milliárd dollár tegyen ki a két ország kereskedelmi mérlege) hirdették meg. Mindez összhangban volt a malajziai belpolitika alakulásával is. A 2009-es választásokat megelőző kampányban Najib Razak a kormányzó koalíció pártjain belüli nagy változásokat ígért, választási ígéretei összhangban voltak az ASEAN vállalásaival, úgy mint a kiegyensúlyozott társadalom megteremtése, harc a korrupció elleni, a bűnözés visszaszorítása, amelyek valóban a Malajziára váró legsürgetőbb kihívások közé tartoztak, különösen a Badawi-éra korrupciós pereit és sorozatos média-botrányai után. Külpolitikával kapcsolatos ígéretei, amelyek szerint az ASEAN politikai megújulást és regionális egységet szorgalmazó programjának ernyője alatt, összhangban az ARF célkitűzéseivel is vállalta a terrorizmus elleni keményebb fellépést, nagyban növelték belpolitikai népszerűségét, és a mai napig meghatározónak látszanak a maláj külpolitika irányjaiban. Mindez lehetőséget teremtett a fent leírt további közeledésre is Kína és Malajzia között,

azonban több kérdést is nyitva hagy.

Egyelőre még kérdéses, hogy 2014. március 8-án eltűnt Malajziai Légitársaság 370-es járata, amelynek fedélzetén 239 utas – köztük 150 kínai állampolgár – mennyire befolyásolja majd a kínai-maláj kapcsolatokat. Az incidens és az azt követő nyomozás ugyanis számos bírálatot és kritikát váltott ki Peking részéről. Főleg az nem tetszett a kínai vezetésnek, hogy a maláj hatóságok nem nagyon tájékoztatták őket a nyomozás pillanatnyi állásáról és magának a kínai vezetésnek is gyakran kellett a félhivatalos információkra, a médiára és a sajtókonferenciákra hagyatkoznia.[7] Az incidenst leginkább a maláj turizmus szenvedte meg: 2013-ban még 1,7 millió kínai turista kereste fel, de a repülőgép eltűnés után nem sokkal harmincezer kínai állampolgár mondta le a foglalását a délkelet-ázsiai országban.[8] Najib 2014-ben kétszer járt Kínában, mivel jelen volt a 22-ik APEC találkozón, ahol XI Jinping fogadta őt és „barátnak meg megbízható partnernek nevezte Malajziát”, valamint Peking „örömét fejezte ki a negyvenedik diplomáciai évforduló alkalmából”. [9]

A kínai-maláj biztonságpolitikai kooperációk

2015-re Kuala Lumpur és Peking közötti biztonságpolitikai és védelmi kooperációnak három fő területe alakult ki: közös hadgyakorlat, kínai fegyverek vásárlása, valamint az iszlám szélsőségesei és terrorista csoportja elleni harc.

Mindez megfelel az ASEAN és az abból kinőtt ARF írott állásfoglalásainak és szándékainak, amelyeket a 2001-es eseményekkel kapcsolatban alakítottak ki. Az ASEAN országok a terrorizmus elleni egyezmény ratifikálásával (2009) kívánták intenzívebbé tenni a terrorizmus elleni harcot[10], illetve az ARF preventív diplomáciájától várják a sikerét. „Az ARF támogatja az ázsiai - csendes óceáni térség államait, hogy a közös érdekek és vonatkozások ügyében a politikai és biztonsági kérdésekben elősegítsék a konstruktív konzultáció gyakorlatát”.[11] Miután 2001-ben, Hanoiban, a nyolcadik ARF találkozón kijelentették, hogy a tagok „bíznak az ARF folyamatban” – amely kijelentés már magában is bizonyítja, milyen komoly nehézségeket okozott a folyamatban a pénzügyi válság – elfogadták a Concept and Principles of Preventive Diplomacy[12] dokumentumot, ami nyolc definitív pontban ismerteti a szervezet felfogását a preventív diplomáciáról. A 2001. szeptemberi események után a terrorizmus elleni harc jellemezte a kilencedik ARF konferenciát, amelyet Bruneiben tartottak[13]. Felállítottak egy időközi ISM-et a nemzetközi bűnözés megfékezésére és megalkották a terrorizmus-finanszírozás elleni intézkedések nyilatkozatát[14]. Ezt az ülést

követte a már említett IISS által szervezett Ázsiai Biztonsági Konferencia[15], amely 2002 májusában az ázsiai-csendes óceáni védelmi miniszterek első közös tanácskozása volt. Ez volt a Shangri-la Dialogue első megbeszélése. A Shangri-la Dialogue egy informális lehetőség az ázsiai-csendes óceáni térség védelmi miniszterei és védelempolitikával foglalkozó politikusai és politikai tanácsadói számára, ahol évente összegyűlhetnek és megvitathatják a gyakorlati problémákat, teendőket. A térségben nagy érdeklődésre számot tartó fontos eseményt 2002 óta ismételtelen megrendezik minden évben és hivatalos[16] oldala és közös nyilatkozatai alapján már csak félig informálisnak mondható. Kinyilvánított álláspontja szerint az általa szolgált célok gyakorlatilag megegyeznek az ARF deklarált céljaival, úgy, mint a bizalomépítés, a gyakorlati biztonsági együttműködés elősegítése. Az elmúlt nyolc esztendő alatt elmondható, hogy a térség biztonsági építményének kulcs"intézményévé" vált.[17]. A 2002 júniusában tartott tízedik ARF konferencia legfontosabb témája a terrorizmus elleni küzdelem volt. A határvédelem, a nemzetközi bűnözés visszaszorítása mellett a tengeri kalózkodás elleni intézkedések jelezték a Fórumot foglalkoztató főbb irányokat. A tizenegyedik találkozót, 2004 júliusában, Jakartában tartották és ismét felelevenítették a nukleáris leszerelés kérdéseit, a tagok megerősítették elkötelezettségüket a preventív diplomácia mellett[18]. 2005 júliusában, Vientiane-ban gyűlt össze az ARF, hogy megállapodjon a titkosszolgálatok közötti információcserét illető kérdésekben, amellyel a terrorizmus elleni harcot és a nemzetközi bűnözés visszaszorítását igyekeztek elősegíteni. Az ehhez szükséges előkészítő tárgyalásokat egy hónappal korábban tartották meg a mongóliai Ulánbátorban. A békeszerződéseket elősegítő civil-katonai együttműködésekről (Japánban), a nem-hagyományos biztonsági kérdésekről (KNK-ban) és a tengeri biztonságról (Szingapúrban) egész évben folytak a megelőző tárgyalások. A Karácsonyi katasztrófára azonban nem lehetett előre felkészülni. A tizenharmadik ARF csúcs egyik fő témája lett 2006 júliusában, a Malajziai Kuala Lumpurban a természeti csapásra adható sürgős válasz, és a katasztrófa- elhárítás kérdésköre. Ezen kívül a felek folytatták a terrorizmussal szembeni harcról megkezdett párbeszédet, állást foglaltak a kibertérre is kiterjedő terrorizmus elleni intézkedésekről. A következő évben először rendezték meg a csúcstalálkozót Manilában[19]. Itt fogadták el a kultúrák közötti párbeszéd erősítésére vonatkozó állásfoglalást, és a már szokásos biztonsági témák mellett, a terület foglalkozott az Afganisztánban fogva tartott koreai túsók kérdésével is. 2008-ban, a tizenötödik ARF találkozó alkalmából elfogadták a Szingapúri nyilatkozatot, amely abból a megfontolásból jött létre, hogy a tagok felismerték: a biztonsági kérdések, amelyek megvitatására vállalkoznak, olyan kihívások, amelyek a tagok legnagyobb erőfeszítései ellenére is

aláássák a térség stabilitását és biztonságát és mindenkit érintenek, így közös választ kell adni rájuk. Ezért az ARF, mint a legfőbb ázsiai- csendes óceáni biztonsági fórum kinyilvánította, hogy megújítja elkötelezettségét és megerősíti a dialógust és együttműködést a térségben. Az ARF szervezeti megerősítése érdekében létrehozták az ARF elnökség „baráti körét”[20], az ARF alapítványt[21] és az ARF Unitot, mint az ARF Concept Paper által mondottak alapján megállapították, az együttműködés fejlődési szakaszaiban eljutott a második együttműködési lépcsőfokra és már nem a bizalomépítést kell elősegítenie, hanem a megelőző diplomácia szakaszába lépett. Ez alapján a következő lépés felé vezető úton erősíteni fogják az együttműködést a tagállamok védelmi hivatalai és műveleti vezetői között. Megállapodtak abban is, hogy a térség népei között nagyobb ismertséget, nyilvánosságot szereznek a szervezetnek és céljainak, hogy ezzel is elősegítsék a békét és a stabilitást, valamint kinyilvánították, hogy tovább erősítik és fejlesztik a szervezet együttműködését, hogy a térség elsősorú biztonsági fórumává váljon. Az újrakezdéshez méltóan 2009-ben ismét Thaiföldön gyűltek össze a felek, ám most Phuket szigetén, hogy elfogadják a jövőbeli együttműködésről szóló nyilatkozatot[22] és a védelmi dialógus előrehaladásáról összeállított jelentést, amely alapján az utóbbi idők ARF-e irányul.

Kína és Malajzia már 2005-ben Egyetértési Memorandum írt alá a védelmi együttműködésről, ami kiterjedt a közös kiképzésre és a katonai ösztöndíj programokra is. 2006-ban május 29-én a kínai és a malajziai katonai vezetés találkozott egymással és döntöttek az együttműködés fokozásáról, valamint a régió stabilitásának fenntartásáról. 2009-ben Najib a kínai útja során aláírt tizenhat MUO között volt olyan, amely a biztonságpolitikai együttműködés elmélyülését irányozta elő. 2012 szeptemberében először találkozott egymással a két ország védelmi minisztere: Ma Xiaotian kínai és Iszmáil Ahmad, s megállapodtak arról, hogy közös katonai hadgyakorlatot fognak tartani, szándékosan a 2014-es a „Malajzia-Kína Barátság Évre” időzítve. Habár a hadgyakorlatot 2014 elejére tervezték, de a Malajziai Légitársaság 370-es járatának eltűnése miatt ezt először elhalasztották. Azonban végül 2014. december 22-én sor került az első kínai-maláj közös hadgyakorlatra a délkelet-ázsiai országban, amit hivatalosan „Béke és Barátság 2014”-nek neveztek el. Nem beszélhetünk nagy és kiterjedt katonai bemutatóról, mivel a maláj hadseregből 22-en a kínai Népi Felszabadító Hadseregből pedig csak 21-en vettek részt. A téma a különleges akciók végrehajtása, a humanitárius segélynyújtás és a környezeti katasztrófák helyszínén élők kimentése volt. A hadgyakorlat december 26-ig tartott, de mindkét fél „pozitív előrelépésnek” és „jelentős együttműködésnek” ítélte meg, amely a „régió biztonságát és stabilitását” is elősegíti.[23] Ugyanakkor – az

alacsony létszám ellenére – korántsem volt jelentéktelen, hisz ez volt az első katonai hadgyakorlat a két ország történelmében. Ráadásul a jövőben is lehet számítani hasonló akciókra, mivel 2015-ben egy újabb hadgyakorlatra készülnek (Terepgyakorlat a Béke és a Barátság Jegyében), amely sokkal nagyobbak ígérkeznek: konvojok és járművek védelme; kutatás és mentés, valamint a terrorizmus elleni harc.

A kínai-maláj biztonságpolitikai kooperáció másik fő aspektusa a fegyvervásárlás. A maláj állam rendkívül sokat költ a hadseregére. 2013-ban Malajzia a 4,8 milliárd dolláros védelmi költségvetésével pont „középen” helyezkedett el a délkelet-ázsiai országok hadi kiadásainak listáján: többet költött a hadseregére, mint Brunei, Fülöp-szigetek, Vietnám, de kevesebbet, mint Thaiföld, Szingapúr és Indonézia.[24] Razak államfő bejelentette, hogy Malajzia védelmi költségvetése 5,4 milliárd dollár lesz 2015-ben, ami tíz százalékos növekedést jelent 2014-hez képest.[25] Ezzel párhuzamosan a fegyverkutatásra és fejlesztésre szánt pénzösszeg meghaladja majd az egy milliárd dollárt. A SIPRI adatbázis szerint Malajzia a világ húsz legnagyobb fegyverimportőreinek egyike, s Kuala Lumpur elsősorban a nyugati országokból szerzi be a fegyvereket, mint az Egyesült Államok (F-18-as vadászgépek), Nagy-Britannia (légvédelmi rakéták, kézfegyverek és lőszer), Franciaország (helikopterek és Scorpene-osztályú tengeralattjárók). Ugyanakkor a maláj hadsereg más hadivállalatok iránt is érdeklődik: Kuala Lumpur ígéretet tett arra vonatkozólag is, hogy lecseréli a régi járműveit és repülőgépeit, többek közt a MiG-29 vadászgépeit és helyébe majd az orosz Su-30-at állít szolgálatba. Ezzel párhuzamosan Kína szerepe is növekedhet a maláj fegyverimport oldalán.[26] 2014-ig Peking inkább csak kézfegyvereket, lőszereket és hordozható légvédelmi rakétákat szállított Malajziába. Ennél sokkal jelentősebb, hogy 2014 júniusában a kínai Aerospace Long March International (ALIT) nevű vállalat és Kuala Lumpur arról írt alá szerződést egy közös, harmadik generációs közepes hatótávolságú légvédelmi rendszer kiépítéséről. Azonban az LY-80 rendszer kiépítése aggályokat vetett fel a nyugati országok körében, mivel a Nagy-Britannia által 2006-ban kiépített JERNAS légvédelmi rendszerbe (tizenöt kilövő állomás, három radar, Rapier rakéták) kívánták integrálni a kínai rakétavédelmi rendszert. Ez pedig komoly biztonságpolitikai kockázatokat jelenthet, mivel a kínai hadimérnökök betekintést nyerhetnek a nyugati védelmi rendszerbe és kiismerhetik azok működését. Emiatt Malajzia szinte azonnal leszögözte, hogy az aláírt szerződésben benne van a technológia átadása is, vagyis a jövőben Kuala Lumpur is képes lesz ilyen hadieszközöket gyártani és nincs szükség a kínai segítségre a rendszer üzembe helyezésére.[27]

A harmadik fontos kínai-maláj együttműködési dimenzió a szélsőséges iszlamista és terrorista csoportok elleni harc lehet, amely sem Kuala Lumpur, sem Peking számára korántsem ismeretlen fogalom. Malajziában ugyanis már 1995-ben – Malajziai Kampulan Mudzsahedin (KMM) – létrejött az első olyan fundamentalista mozgalom, amely a maláj kormány megbuktatását és a saría (iszlám törvénykezés) bevezetését irányozta elő. 2001. szeptember 11-e utáni támadásban pedig Malajzia a figyelem középpontjába került, mivel maláj állampolgárok is voltak az összeesküvők, s Kuala Lumpur a terrorizmus elleni harc egyik elkötelezett tagja lett. Kínában az 1990-es években jött létre az ujjur szélsőséges iszlamistákat tömörítő ETIM (Kelet-Turkesztáni Iszlám Mozgalom), amely 2008-tól kezdve több merényletet hajtott végre, többek közt ők vállalták a felelősséget a két legutóbbi merényletért is: a tienanment-téri gázolásért és felgyújtásért (2013. október 28) és kunmingi kérelésért (2014. március 1). Mindkét ország számára komoly kihívást jelent a szíriai és az iraki válság, valamint az Iszlám Állam (ISIL, ISIS, Daesh) terrorszervezet offenzívái. Kínából ugyanis körülbelül 300 – de más becslések szerint, akár 1000 [28] – fegyveres (nemcsak ujjurok, hanem a han etnikumú muszlimok, vagyis a huik) harcol valamelyik terrorista csoport oldalán. Ugyanakkor Malajzia számára elsődlegesen nem a külföldön harcoló maláj állampolgárok jelentik a veszélyt, mivel a hatóságok szerint alig 50-60 malajziai fegyveres harcolhat valahol a Közel-Keleten, hanem inkább az, hogy az egyik legfontosabb „tranzitországgá” vált.[29] Tavaly óta a délkelet-ázsiai országon keresztül több száz ausztrál, fülöp-szigeteki, indonéz, és kínai állampolgárságú fegyveres utazott ki Szíriába és/vagy Irakba. A maláj iszlamisták egy egész hálózatot építettek ki a számukra, amely ellátást, fegyvert, ráadásul még maláj útlevelet is szerzett a leendő terroristáknak. A maláj vezetés rendkívül komolyan veszi ezt a fenyegetést. Az ország „Fehér Papírja” – amely a harmadik Malajzia történetében – leginkább a terrorizmus elleni harcról szól és megemlíti, hogy márciusban szavazásra bocsátják a maláj parlamentben az új antiterrorista törvényt, amely sokkal szigorúbb lesz majd az előzőeknél.[30] 2014 nyara óta a hatóságok egymás után tartóztatják le a külföldi és maláj, ISIS soraiba készülőköt, szigorúan ellenőrzik és cenzúrázzák az internetet (törlik a szélsőségesek videóit és blogjait), valamint szigorítottak a határellenőrzéseken is.[31] A közös kínai-maláj terrorizmus elleni harcot megkönnyítheti, hogy 2010 novemberében Peking és Kuala Lumpur olyan szerződést kötött, miszerint közösen harcolnak a terrorizmus, embercsempészet, kábítószer kereskedelem és „kiberbűnözés” ellen.

A kínai-maláj biztonságpolitikai együttműködés kérdőjelei. A maláj külpolitika prioritásai és pozitív neutralizmus

Kétségtelen, hogy a kínai-maláj kapcsolatok valóban figyelemreméltóak és a kínai vezetés szerint is Malajziával ápolja – Szingapúr után – a legbarátiabb viszonyt a régió államai közül, de azért még mindig akadnak gondok, amik nehezzé teszik az együttműködést, különösen a biztonságpolitikai kooperációban. Habár a két ország gazdasági és energetikai kapcsolatok szorosabbá tételében nincs akadály és viszonylag képesek gond nélkül együttműködni ezeken a területeken, addig a katonai és védelmi kooperáció elmélyülésének már megvannak maga határai. Az igaz, hogy ezen a téren a 2014-es a „Malajzia-Kína Barátság Évben” jelentős előrelépésekre került sor (az első közös hadgyakorlat és a fegyvervásárlás), de az még messze van, hogy arról beszéljünk: Kuala Lumpur Peking katonai szövetségesévé válik, vagy Kína miatt csökkentené az Egyesült Államokkal és az ASEAN-tagállamokkal való biztonságpolitikai együttműködések.

Ezt elsősorban a maláj külpolitika azon alapelvei teszik lehetetlenné, miszerint Kuala Lumpur egyelőre nem hajlandó egyetlen katonai szövetségbe sem betagozódni. Mindez, a pozitív semlegesség irányelvét követve összhangban áll az ASEAN okiratainak szellemiségével. Hogyan jelenik ez meg a dokumentumokban? Az ASEAN- t alapító országok célja – az alapítók visszaemlékezései szerint – a régió belső békéjének megteremtése volt, ezt a védelmet képzelték el közösen biztosítani az egyes tagállamoknak[32]. A kitűzött célhoz képest az alapító dokumentum szerénynek nevezhető, hiszen megelégszik a gazdasági növekedés, szociális haladás és a gazdasági fejlődés említésével, illetve a rövid megjegyzéssel: „elősegíteni a regionális békét és stabilitást a jog és az országok közötti kapcsolatok törvényes rendjének maradandó tiszteletén keresztül, amely az ENSZ Chartához is igazodik”. Annak ellenére, hogy később az alapítók maguk is kijelentették, hogy: „a nemzeti és regionális biztonsági megfontolások ... erősen éltek az alapítók gondolataiban”[33]. A szervezetnek mindenképpen volt egy – ha kimondatlan, ha deklaratlan – biztonsági, védelempolitikai elhivatottsága, amely a kezdeti időkben az AMM[34], az ASEAN külügyminiszterek éves találkozásánál keresztül érvényesült, és alkalmat adott a biztonsági kérdések[35] megvitatására is. Több mint jelzésértékű, hogy kezdetben az AMM lett az ASEAN központi „intézménye”.

Elmondható, hogy a kezdeti évek ASEAN- ja elsősorban a megfelelő „klímát” teremtette meg a preventív diplomácia, a belső és külső konfliktusok elkerülése, és az ehhez szükséges diskurzus számára. A kezdeti éveket az alapítóállamokat meghökkentő hirtelenséggel

bekövetkező 1975-ös vietnámi kommunista hatalomátvételig szokták számítani, hiszen ez volt, ami a tagállamokat a „struktúra” terjesztésére indította, Jorgensen- Dahl szerint[36] ez tette sürgőssé az ASEAN tevékenységi körének kiszélesítését. A közös választ a problémára a Bali csúcstalálkozón 1976-ban két dokumentum, a Az ASEAN Egyetértési Nyilatkozat[37] és a Barátsági és Együttműködési Megállapodás adta meg[38].

Előbbi szerint[39]: „Az ASEAN régió minden tagállamának a stabilitása alapvető hozzájárulás a béke és biztonság [megteremtéséhez]. Minden tagállam szándékozik felszámolni azokat a veszélyeket, amelyeket a stabilitásának felborulása felvethet, így a nemzetek megerősítése az ASEAN megerősítése.”[40] A TAC ezen kívül a politikai szolidaritás, az elképzelések harmonizálása és a közös lépések koordinálása mentén képzelte el a szebb jövőt, de a társadalmi-gazdasági fejlődéssel, megteremtendő politikai stabilitást katonai lábakra is igyekezett állítani, amennyiben kívánatosnak tartotta egy ASEAN-on belüli katonai együttműködés kiépítését, amely bilaterális kapcsolatok útján szélesedne ki a régió ASEAN-on kívüli államai felé. A TAC a régió államközi kapcsolatainak alapvetéseit fogalmazta meg, úgy, mint a függetlenség, a szuverenitás, az egyenlőség, a területi integritás[41] és az összes nemzet nemzeti identitásának tiszteletben tartása. Valamint a Bandungi elvek megisméltése, különös tekintettel a belügyekbe való be nem avatkozásra. Mindez utal az ENSZ alapokmányt követve az európai államok közötti kapcsolatok nemzetközi jogi gyakorlatára is, amely a nemzetállamok szuverenitásából következik. Az 1976-os Bali találkozó valóban fontos szerepet játszott az ASEAN történetében, általa az ASEAN politikai identitását megkérdőjelezhetetlenül tudomásul kellett venni úgy a térségben, mint azon kívül. Lefektette azt az alapelvet is, amely szerint az ASEAN a biztonsági kérdésekkel politikai és gazdasági úton kíván elsősorban megbirkózni és kevésbé a hagyományos katonai módszerek útján.

A hidegháború óta a maláj biztonság és védelempolitika célja a nemzeti érdekek és az ország területi integritásának, gazdaságának és szuverenitásának a védelme. Ez nem(csak) a hadsereg fejlesztését és bővítését – aminek megvannak a létszámbeli és pénzügyi korlátai – jelentette, hanem egy a térség államaival és a nagyhatalmakkal szemben „egyensúlyozó” diplomácia működését. A külpolitikai prioritást Mahathir maláj miniszterelnök hirdette meg az 1980-as években, ami igaz akkoriban „Nézz Keletre” nevet kapta, de Kínával, Japánnal és a többi kelet-ázsiai országgal való kapcsolatok fokozása a gyakorlatban a Nyugat – főleg Nagy-Britannia – ellensúlyozását jelentette. Ráadásul Mahathir ezzel kívánta csökkenteni az Amerika-barát és a nyugati eszmék iránt

„csodálatba esett” elit befolyását is.[42]

Malajzia mind az Egyesült Államokkal, mind Kínával igyekszik egyszerre jó kapcsolatokat fenntartani, de ezzel párhuzamosan igyekszik bizonyos távolságot is tartani tőlük. Ez többek közt azt jelenti, hogy a két nagyhatalommal folytatott katonai kooperációk inkább „ad hoc” jellegűek, mintsem konkrét elköteleződést és hosszú távú katonai együttműködést jelentenek. A maláj külpolitika által folytatott és képviselt „pozitív neutralizmust” lehetővé teszi a délkelet-ázsiai ország fekvése és geopolitikai helyzete is. „Malajziának megvan az a luxusa, hogy nem fenyegeti őt semmiféle katonai kihívás, amely komolyan veszélyeztetné a nemzeti érdekeket”[43]- írta le egy malajziai elemző 2011-ben, aki szerint bár a szigetviták, a terrorizmus elleni harc és a kalózkodás jelentős kihívást jelentenek a maláj kormány számára, de nagyhatalmakkal nincsen – legalábbis a felszínen – súlyos problémájuk. Paradox módon Malajzia biztonságát garantálja a Maláj-félsziget és az Indonéziához tartozó Szumátra sziget között található Malakaszoros is, amely a világ egyik legforgalmasabb hajós csatornája, évenként mintegy 55 000 – 65 000 hajó halad keresztül rajta. Ezen a szoroson halad keresztül a tengeren szállított kőolaj majdnem fele – Kína olajimportjának több mint háromnegyede – és a tengeri kereskedelem majdnem egynegyede. Ráadásul Kína kőolajimportjának több mint háromnegyede is ezen a szoroson halad keresztül.[44] Emiatt egyetlen nagyhatalomnak sem érdeke, hogy teljesen kiterjessék befolyásukat Malajziára és a szorosra, mivel az könnyen sokkal komolyabb lépéseket válthat ki a másiktól. Ezért is inkább, ahol lehet, segítik – akár közös katonai akciókkal – a kalózkodás elleni küzdelmet, valamint a szoros biztonságával kapcsolatos kérdések megoldását inkább Szingapúrral, Indonéziával és alkalomadtán Thaiföld együttműködésére hagyják.

Fontos még kitérni arra is, hogy a „pozitív neutralizmus” nem jelent elszigetelődést és a nemzetközi eseményekből való teljes kivonulást sem. Malajzia igencsak aktív szereplője nemzetközi közösségnek, ugyanis számos ENSZ-misszióban vett részt: maláj kéksisakosok voltak Kongóban (17), Nyugat-Szaharában (7), Szomáliában (42 rendőr, 12 katona), Kelet-Timorban (88 rendőr), és Libanonban (882) is, ahova a maláj vezetés eddig a legtöbb katonát küldte. [45]

2008 óta pedig Malajzia az egyik legnagyobb hozzájárulója az ENSZ-misszióknak, 2014-ben szerte a világban, körülbelül 900 maláj állampolgár szolgált valamilyen nemzetközi misszióban vagy humanitárius segélynyújtásban. 2008-tól részt vett az Ádeni-öbölben és Kelet-Afrika partvidékén zajló, a kalózkodás ellen

végrehajtott nemzetközi missziókban. Sőt 2015-ben Malajzia lesz az ASEAN- csúcstalálkozó fő szervezője és Kuala Lumpur ismét állást foglalt amellett, hogy itt az ideje egy ASEAN Békefenntartó Erőt létrehozni a tagállamok hadseregéből. Hishammuddin Husszein, a maláj védelmi miniszter, 2015-ben egy „körutat” szervezet mind a kilenc tagállamba és igyekszik őket meggyőzni egy ilyen alakulat létrehozásának fontosságáról.[46] Habár nem ez az első eset, hogy egy tagállam fontos célkitűzésként jelölte meg egy közös ASEAN-békefenntartó alakulat működéséről, de a többi országgal ellentétben Malajzia mindig kiállt ennek felállítására mellett.

Az amerikai-maláj biztonságpolitikai kapcsolatok jelentette kihívás

Ezzel párhuzamosan egyelőre azért sem reális, hogy Malajzia túlságosan elkötelezné magát Kína mellett, mert nagyon szoros biztonságpolitikai kapcsolatokat ápol az Egyesült Államokkal. Már 1980 óta kiemelt együttműködés alakult ki Kuala Lumpur és Washington között. Habár ez sem volt mentes a problémáktól és konfliktusoktól, főleg azért, mert Mahathir Mohamad miniszterelnök és utóda Abdullah Ahmad Badavi elég keményen bírálta az amerikai külpolitikát, főleg az afganisztáni és az iraki háborút miatt. Természetesen a bírálatokról beszélni kell az ellenkező irányból is. Az Egyesült Államok által képviselt politikai és humanitárius értékek gyakran ütköztek már a maláj politikai elit prioritásaival és értékselelével. Az emberi jogokkal kapcsolatos, a Mahathir-érával összefüggésben emlegetett hiányok, az elnyomó rendszer, a 2003-ban miniszterelnökké vált Abdullah Badawi[47] irányítása alatt jelentősen konszolidálódott, bár mindezzel kapcsolatban kritika a legutóbbi időkig érte Malajziát. A Badawi- kabinet az abszolút többség elvesztésére reformintézkedésekkel, valamint több kormánytag és képviselő korrupcióval való megvádolásával és bebörtönzésével válaszolt miután 2008-ban támogatásuk 60%-ra csökkent. Érdekes egybeesés, hogy a legtöbb esetben a korrupció vádjához a szodómia vádja is társult, amiről egyrészt tudjuk, hogy az iszlám joggyakorlat a legsúlyosabb bűncselekmények között tartja számon, másrészt jóval nehezebben ellenőrizhető, mint a korrupció bizonyítása vagy kizárása. Az ez által kiváltott médiahatás szintén nem lebecsülendő, így a maláj közélet tematizálása e körül forgott, de a népszerű ellenzéki Anwar Ibrahim (másodszeri) megvádolása után megnövekedett az ellenállás a kormánnyal szemben, és a 2009-es választásokon az Egyesült Malajzia Nemzeti Szervezete[48] legyőzte a Maláj Nemzeti Frontot, és annak vezetőjét, Badawit.

Barack Obama beiktatása és Najib megválasztása óta jelentős javuláson mentek keresztül az emberi jogi helyzet megítélése és ez

által (is) az Egyesült Államok és Malajzia kapcsolatai. Najib már kampányát is úgy építette fel, hogy a korrupció és a terrorizmus elleni harcot vállalta fel, és legnagyobb részben úgy tűnik, hogy ígéreteinek talán eleget is tud tenni. Azonban mindezt nem feltétlenül az amerikai politikai preferenciák tiszteletben tartása, talán jobban az ASEAN és ARF nyilatkozatokkal összhangban történő politika hozta magával. Így amennyiben az Egyesült Államok és Malajzia kapcsolatáról beszélünk, tekintettel kell lenni annak lehetőségére, hogy a maláj belpolitikai preferenciák változása még destabilizálhatja ezt a kapcsolatot.

Napjainkra az Egyesült Államok lett az egyik legnagyobb befektető (körülbelül 15 milliárd dollár értékben) Malajziában, főleg az elektronikai, energetikai, telekommunikációs szektorba történtek amerikai beruházások. A két ország kereskedelmi volumene körülbelül 44 milliárd dollár volt 2013-ban, s az Egyesült Államok a negyedik helyet foglalja el a maláj külkereskedelemben, miközben Malajzia a huszonkettedik helyen van az amerikai külkereskedelmi partnerek listáján. 2014 áprilisában Barack Obama volt az első amerikai elnök 1966 óta, aki Malajziában járt és találkozott Najib Razak maláj miniszterelnökkel. Mindketten rendkívül pozitívnak értékelték a két ország között lévő viszonyt, valamint meghirdették az „átfogó partnerséget” is. Ennek része volt, hogy Kuala Lumpur is elköteleződött amellett, hogy csatlakozik a Transzpacifikus Partnerséghez (TPP).

A gazdasági kapcsolatokkal ellentétben, sokkal erősebb az amerikai-maláj együttműködés a biztonságpolitikában. Már az 1980-as években komoly katonai programokat indítottak, amelyek 1984-ben már intézményesültek Bilaterális Kiképzés és Tanácsadás (BITACG) néven. 1996-ban indult útnak az egyik legjelentősebb közös amerikai-maláj projekt, a Kooperáció a Felszíni Vízi Felkészültségért és Képzésért (CARAT), amely során szinte minden évben haditengerészeti hadgyakorlatot – az eddig legnagyobb a 2011-es volt, amin 2000 amerikai és maláj katona vett részt rajta – tartanak a felek. 2001. szeptember 11.-e után a közös katonai együttműködések még intenzívebbé váltak, ami leginkább a hírszerzési információk megosztását, a kalózkodás elleni közös akciókat és a maláj antiterrorista egységek és katonák kiképzését jelentette, s mára körülbelül 3300 maláj katonát és tisztet képeztek ki az amerikai kiképzők.[49] 2003-ban Egyetértési Memorandumot írtak alá a terrorizmus elleni harcról. Az amerikai hadihajók pedig gyakran kötnek ki a délkelet-ázsiai ország kikötőiben (Lumut, Ipoh), hogy feltöltsék megüresedett készleteiket és az amerikai légierő számára egy szerelő légibázist is működtetnek Kuala Lumpurban. Mindez összhangban áll az ARF 2001-es határozataival az anti-terrorizmussal és a terrorizmus elleni közös fellépéssel

kapcsolatban:

Az Obama-adminisztráció idején vált intenzívebbé ez a fajta kooperáció: ennek első jele az volt amikor az amerikai elnök és a maláj miniszterelnök találkozása során Najíb felajánlotta, hogy egészségügyi alkalmazottakat küld Afganisztánba: Kuala Lumpur 2010 és 2013 között negyven egészségügyi alkalmazottat küldött Afganisztánban, akik leginkább a tiszta víz előállításával és a nők gyógyításával foglalkoztak.[50] 2013-ban az amerikai és a maláj hadsereg 75 közös kiképzést és programot indított a „dzsungelharctól kezdve, a pilóta nélküli gépek (drónok) kezelésén át, egészen egy harmadik országban – például Thaiföldön – tartott közös hadgyakorlatig bezárólag. 2013-ban és 2014-ben az Egyesült Államok két millió dollár értékű segélyben részesítette a délkelet-ázsiai országot, hogy sikeresen vegye fel a harcot a terrorizmussal ellen.

Ugyanakkor nem árt leszögezni, hogy Kuala Lumpur nemcsak Kína, hanem az Egyesült Államok irányába is óvatos. A maláj vezetés az amerikaiaknak is szokott nemet mondani, hogyha úgy ítéli meg, hogy ezzel veszélybe kerülne a semlegessége. Ezért Kuala Lumpur és Washington nem kötött biztonsági szerződést egymással, valamint ezért sem vásárol Malajzia nagy mennyiségben amerikai fegyvereket, ami iránt csak az elmúlt tíz évben kezdett el érdeklődni. Itt is elsősorban technikai (kommunikációs) berendezéseket, repülőgép hajtóműveket és lézerrányítású bombákat vásárolt az amerikai hadiipari cégektől, és 2011-ben nyolc amerikai F-18D Hornet vadászgépet állítottak szolgálatba a maláj légierőnél. Azonban ezeket leszámítva Malajzia számára még mindig az európai országokkal, Brazíliával, Indiával és Oroszországgal való fegyvervásárlási egyezmények megkötése az elsődleges. Malajzia nemrég elutasította azt az elképzelést, amit az Egyesült Államok haditengerészetének misszióikért felelős Jonathan W. Greenert admirális vetett fel az amerikai sajtónak adott interjújában: Washington – állítólag maláj „kérésre” – P-8-as Poseidon felderítő és járőrrepülőgépeket küld a maláj légtérbe, amelyek ellenőrzik a Dél-kínai-tenger déli részein – főleg a vitatott szigetek közelében – történő hajóforgalmat. Peking keményen bírálta ezt a kijelentést, miközben Hishammuddin Husszein maláj védelmi miniszter határozottan tagadta a feltételezést.[51]

Ezenfelül Malajziának azért sincs szüksége a nagyobb amerikai jelenlétre, mert más nyugati országokkal is nagyon szoros kapcsolatot ápol, ráadásul van közös védelmi szerződésük is. 1971-ben Ausztráliával, Nagy-Britanniával, Szingapúrral és Új-Zélanddal együtt hozták létre az Öt Hatalom Védelmi Szabályt (FDPA), amely egyrészt igyekszik megakadályozni a tagállamok közötti fegyveres konfliktusok kitörését, valamint elejét venni egy belső erőszakos hatalomátvételnél vagy polgárháború kitörésének Malajziában és

Szingapúrban.[52] Ez a régióban a leghosszabb ideje működő védelmi szerződés, amelynek számos közös kiképzés, hadgyakorlat és fegyverfejlesztési program (például a már említett JERNAS védelmi rendszer) köszönhető. Ezzel párhuzamosan Malajzia rendkívül jó biztonságpolitikai kapcsolatokat ápol Ausztráliával is: az ausztrál katonák és pilóták állomásoznak a maláj Butterworth-i repülőtéren, s gyakran szállnak fel innen ausztrál légierő járórei is. Itt szükséges megemlíteni a 2010-ben Hanoiban összeült ARF elnöki nyilatkozatban olvashatunk az 1971-ben Ausztrália központtal létrehozott FPDA[53]-ról, amelyet 1988-ban Ausztrália átengedett a maláj fennhatóságnak[54] Integrált Légvédelmi Rendszer[55] néven. Ezt 2001-ben átnevezték Területi védelmi rendszernek[56] és habár arról nem találtam adatot, vajon az átnevezések és gazdacsere jelez-e fejlesztést és milyen fejlesztésre utalhat a rendszerben, az fontosnak tűnik, hogy az elnöki nyilatkozat 2010-ben említi azt először, mint olyan sikeres, gyakorlati modellt, amelyre a későbbiekben az ARF együttese építhet.

A szigetviták hatása a kínai-maláj kapcsolatokra

A tanulmányban fontos kitérni a Dél-kínai-tenger zajló szigetvitáira is, amelynek egyik szereplője Malajzia. Habár a tanulmány során kiderült, hogy Pekingnek pont Kuala Lumpurral van a legkevesebb konfliktusa a szigetviták miatt, de 2009-ben beállt változás a kínai külpolitikában esetlegesen kihathat a két ország kapcsolatára.

Kína, Vietnam, Fülöp-szigetek, Brunei és Tajvan mellett Malajzia is területi követelésekkel él a régióban. A hidegháború alatt Malajzia – Brunei-el együtt – igaz kicsit megkésve, de szintén részt vett a Dél-kínai-tengeren lévő „szigetversenyben”: egy 1979-ben publikált térkép alapján, 1983-ban szállták meg a tenger déli részén fekvő zátonyokat és atollakat, mint például a Fecske-zátony (Terumbu Layang Layang). Ezek közelében Malajzia komoly légi és vízi erőket állomásoztat, hogy szükség esetén beavatkozzanak, 2004-ben pedig egy bázist hoztak létre Sepanggar mellett.[57] Kuala Lumpur a partjaihoz közel fekvő, Spratly- szigetcsoportok[58] déli részét követeli magának. A legnagyobb prioritást a James-zátony (malájul Beting Serupai, kínaiul Zengmu Ansha) élvezi, amely viszont a Kína által 2009-ben közzétett 9-osztatú vonalas térképen kínai felségterületen fekszik és lényegében ez számít a kínai területi követelések legtávolabbi pontjának.[59]

Kína és Malajzia közötti szigetvitákkal kapcsolatos problémák 2009-ben kerültek igazán felszínre. Május 6-án Malajzia ugyanis – Vietnámmal együtt – váratlanul egy ENSZ-beadványt nyújtott be, amely a kontinentális talpazatról és a kétszáz tengeri mérföldön túli követelésekről szólt. Pekinget igencsak meglepte ez a lépés és erre

válaszul publikálta a már említett 9-osztatú vonalas térképet. Ugyanakkor nem tartott sokáig a vita, mivel egy hónappal a beadvány benyújtása után Najib 2009-ben Kínába látogatott és sikerült rendezni a konfliktust, sőt ezután vette kezdetét igazán a kínai-maláj gazdasági kapcsolatok elmélyülése.

Azonban azóta nem ez volt az egyetlen ilyen jellegű incidens Kuala Lumpur és Peking között. 2013-ban egy négyfős kínai flottilla, a Lazhou nevű fregatt vezetésével, a vitatott James-zátonyhoz hajózott és mindössze nyolcvan kilométerre a maláj tengerpartoktól. Ez nem kis vitát és diplomáciai ellentétet váltott ki. A maláj médiában és politikában ekkoriban komoly diskurzus folyt arról, hogy hogyan kellene reagálni az incidensre és hogyan lehetne elejét venni annak, hogy még egyszer előforduljon ilyen eset. Egyesek követelték a maláj katonai jelenlét fokozását és Bintuluban történő haditengerészeti bázis felállítását; mások a szorosabb katonai kooperációt az Egyesült Államokkal és a régió államaival; valamint néhányan amellet foglaltak állást, hogy az ASEAN sokkal erélyesebben és egységesebben lépjen fel a sziget vitákkal kapcsolatban.[60]

Ez azonban az ASEAN módszereitől idegen. Az ASEAN- waynek nevezett munkamódszer, amely a térség államainak kooperációját jellemzi éppen a közös fellépés módját írja le.

Ez a mód akkor nyert gyakorlati formát, amikor Vietnám 1978-as kambodzsai inváziója próbára tette a dél-kelet ázsiai együttműködés lefektetett elveit, különös tekintettel a problémás terület mellett fekvő Thaiföld számára. A '77-es kuala lumpuri csúcson létrehozott PMC komoly szerepet játszott az ASEAN közös fellépésének, azaz közös véleményhangoztatásának kialakításában, nagy szerepet játszott benne, hogy az ENSZ általános bizottsága elismerte a Demokratikus Kampuchea kormányát 1979 januárjában, és a novemberi tűzszünet elérésében, a külföldi csapatok kivonásában, és a kambodzsaiak önrendelkezésének kialakításában. Később az ASEAN-nak sikerült az ENSZ-ben elérnie Vietnám évenkénti elítélését a megszállt kambodzsai területekkel kapcsolatban és segítette megalkotni 1982-ben azt a koalíciós kormányt, amely egyesítette a khmer területeket, megtartva a széket Kambodzsá számára az ENSZ-ben. Végülis többek között az ASEAN volt az, ami megakadályozta a vietnámi bábkormány nemzetközi elismerését. Mindezt az ASEAN közösen elért politikai és biztonsági sikerként éli meg, hasonló regionális problémák megoldásában gyakori erő alkalmazás helyett az ASEAN közös értékeinek közvetítésével diplomáciai megoldást elérni, ha az időben hosszabb folyamatot is jelent, ez az ASEAN- way típusú közös fellépés ismerve.

Így ha az elképzelhető is lehet, hogy az ASEAN valamilyen egységes hozzáállást dolgozzon is ki a szigetek helyzetével kapcsolatban – bár ez ellen mutathat, hogy több tagállamnak is ellentétes érdekei vannak a kérdésben – az valószínűtlen, hogy a regionális együttműködés „erélyes” lépéseket tegyen az ügyben, ha a szót annak általános jelentésében használjuk.

Mindezek ellenére Kuala Lumpur nem akarja, hogy a szigetviták jelentősen befolyásolják a kínai-maláj kapcsolatok fejlődését. A maláj vezetés számára még mindig fontosabbak a gazdasági kapcsolatok és a kiegyensúlyozott viszony Pekinggel, mintsem a szigetviták. Annak ellenére, hogy Kína 2009-től „hangnemet váltott” a szigetvitákban és sokkal erőteljesebben lép egyes esetekben, még mindig Malajzia – és Brunei – az a régióbeli ország, amely nem fogalmaz meg kemény kritikákat Kínával szemben és inkább kerüli a konfliktust. Kína szintén nem bírálja vagy kritizálja a maláj lépéseket a vitatott területek közelében, legyen az bázisépítés, járőrözés, vagy akár energiahordozók kitermelése. Ellentétben Fülöp-szigetek és Vietnám tengeralatti bányászatával, Peking nem kommentálta a vitatott területeken történő maláj földgázkitermelést sem. Sőt, 2006-ban a Petronas nevű maláj energetikai vállalat szerződést írt alá a kínai Shangai LNG céggel a közös kitermelésről és Kínába történő maláj gáz szállításáról.[61] Még 2014-ben is Najib azt nyilatkozta a szigetvitákkal kapcsolatban, hogy a „nagyobb képet kell néznünk és nem szabad, hogy a Kínával fenntartott kapcsolatot egyetlen kérdés és probléma határozza meg”.[62]

FELHASZNÁLT IRODALOM

Acharya, Amitav. 1999. „Containment, Engagement or Counter-Dominance: Malaysia’s Response to the Rise of China.” In Johnston, Alastair Iain – Ross, Robert (eds.) *Engaging China: The Management of an Emerging Power*. London, Routledge.

ASEAN Political-Security Community Blueprint

<http://www.aseansec.org> 2010-11-06

ASEAN Political-Security Community Blueprint URL:

<http://www.aseansec.org> (utolsó letöltés: 2010-11-06) II. B. 4.2.

ASEAN Regional Forum (ARF) Concept and Principles of Preventive Diplomacy URL: <http://aseanregionalforum.asean.org/library/arf-chairmans-statements-and-reports.html?id=159> (utolsó letöltés 2014. 11. 05.)

Barlow, Colin. 2001. *Modern Malaysia in the Global Economy: Political and Social Change Into the 21st Century*. Cheltenham, Edward Elgar Publishing.

Chairman's Statement of the 1st Meeting of the ASEAN URL:

<http://aseanregionalforum.asean.org/library/arf-chairmans-statements-and-reports.html?id=131> (utolsó letöltés: 2014.

11.05.)

Cheng-Chwee, Kuik. 2014. „Malaysia-China Relations after MH370: Policy Change or Business as Usual?” The ASAN Forum, 2014. október 15. URL: <http://www.theasanforum.org/malaysia-china-relations-after-mh370-policy-change-or-business-as-usual/#12> (utolsó letöltés: 2015.február 17.).

„China Delays Sending Pandas To Malaysia Out of Respect for MH370 Families.” Globalnews.ca URL: <http://globalnews.ca/news/1265030/china-delays-sending-2-giant-pandas-out-of-respect-for-mh370-families/> (utolsó letöltés: 2015.02.18.).

Co-Chairs' Summary of ARF Workshop on Preventive Diplomacy, "The Way Forward for Preventive Diplomacy in the ARF" URL: <http://aseanregionalforum.asean.org/library/arf-chairmans-statements-and-reports.html?id=176> (utolsó letöltés: 2014. november 5.)

Declaration of the ASEAN Concord II. (Bali Concord II) URL: <http://www.asean.org/news/item/declaration-of-asean-concord-ii-bali-concord-ii> (utolsó letöltés: 2014.11.05.)

Grevatt, Jon –Mahadzi, Dzirhan. 2014. „Malaysia Increases 2015 Defence Budget By 10%.” IHS Jane's Defence Weekly, URL: <http://www.janes.com/article/44414/malaysia-increases-2015-defence-budget-by-10> (utolsó letöltés: 2015.02.19.).

Grevatt, Jon. 2014. „Chinese, Malaysian Firms Sign Self-Propelled SAM MoU.” IHS Jane's Defence Weekly, 2014. június 02. URL: <http://www.janes.com/article/38670/chinese-malaysian-firms-sign-self-propelled-sam-mou> (utolsó letöltés: 2015. február 19.).

HAMZA, Arfa and BULAN, Ramy. 2003. An Introduction to the Malaysian Legal System. Fajar Bakti

Hiebert, Murray –Noor, Elina – Poling, Elina Gregory - Yean, Tham Siew. 2012. “From Strength to Empowerment: The Next Generation of U.S.-Malaysia Relations.” Washington/Kuala Lumpur, Center for Strategic and International Studies Southeast Asia Program, May 2012.

„In a Kedah madrasah, students told to follow slain jihadist’s footsteps.” The Malaysian Insider, 2015. január 15. URL: <http://www.themalaysianinsider.com/malaysia/article/in-a-kedah-madrasah-students-told-to-follow-slain-jihadists-footsteps#sthash.d1Udcool.dpuf> (utolsó letöltés: 2015. február 19.).

Keinon, Herb. 2014. „JCPA Analyst: 1,000 Chinese Jihadists Training in Pakistan.” The Jerusalem Post, 2014. június 25. URL: <http://www.jpost.com/Middle-East/JCPA-analyst-1000-Chinese-jihadists-training-in-Pakistan-360469>(utolsó letöltés: 2015. február 19.).

Liow, Joseph Chinyong. 2009. „Malaysia’s Post-Cold War China Policy: A Reassessment.” In TSUNEKAWA, JUN. (ed.) The Rise of

China: Responses from Southeast Asia and Japan. Tokyo. The National Institute for Defense Studies Joint Research Series No. 4. 47-81.

MIN Au Wu. 1975. An Introduction to the Malaysian Legal System. Heinemann Educational Books

MIN Au Wu. 1975. An Introduction to the Malaysian Legal System. Heinemann Educational Books, 1-3. p.

Mun, Tang Siew. 2013. „The Beting Serupai Incident.” New Straits Times, 2013. április 16. URL: http://www.isis.org.my/attachments/1390_TSM_NST_16Apr2013.pdf (utolsó letöltés: 2015.február 21.).

„Najib Stresses China Ties Despite Growing Asia Territorial Disputes.” The Star Online, 2014. május 22. URL: <http://www.thestar.com.my/News/Nation/2014/05/22/najib-razak-malaysia-china-japan-territorial-disputes/> (utolsó letöltés: 2015. február 21.).

Perlez, Jane. 2014. „Malaysia Risks Enraging China by Inviting U.S. Spy Flights.” The New York Times, 2014. szeptember 13. URL: <http://www.nytimes.com/2014/09/14/world/asia/malaysia-risks-enraging-china-by-inviting-us-spy-flights.html> (utolsó letöltés: 2015. február 21.).

Prashanth, Parameswaran. 2014. „Malaysia, China Begin First Joint Military Exercise.” The Diplomat, 2014.december 24. URL: <http://thediplomat.com/2014/12/malaysia-china-begin-first-joint-military-exercise/> (utolsó letöltés: 2015. február 19.).

Prashanth, Parameswaran. 2015. „Malaysia Wants an ASEAN Peacekeeping Force.” The Diplomat, 2015. február 21. URL: <http://thediplomat.com/2015/02/malaysia-wants-an-asean-peacekeeping-force/> (utolsó letöltés: 2015. február 22.).

Raine, Sarah – Le Miére, Christian. 2013. „Regional Disorder. The South China Sea Disputes.” New York, Routledge.

Rinehart, E. Ian. 2014. „Malaysia: Background and U.S. Relations.” Washington, Congressional Research Service Analyst in Asian Affairs, May 2012. URL: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R43505.pdf> (utolsó letöltés: 2015. 02. 20).

Saravanamuttu, Johan. 2012. „Malaysia in the New Geopolitics of Southeast Asia.” In Kitchen, Nicholas (ed.) London, SE IDEAS. 47-52.

„Sees Malaysia-China relations blossoming beyond expectation.” The Malaysian Times, 2014. november 14. URL: <http://www.themalaysiantimes.com.my/sees-malaysia-china-relations-blossoming-beyond-expectation/> (utolsó letöltés: 2015. február 18.).

Sullivan, Alexander. 2014. „Advancing U.S.-Malaysia Security Cooperation in a Changing Environment” Washington, Center for a New American Security, September 2011. URL:

http://www.cnas.org/sites/default/files/publications-pdf/CNAS_MalaysiaCountry_Sullivan.pdf (utolsó letöltés: 2015. 02.19.).

Taylor, Claire. „Military Balance in Southeast Asia.” London, Parliament Research papers No. 79. December 2011. URL: <http://www.parliament.uk/business/publications/research/briefing-papers/RP11-79/military-balance-in-southeast-asia> (utolsó letöltés: 2015. február 20.).

The IISS Shangri-la Dialogue 14th Summit – About Shangri-la URL: <http://www.iiss.org/conferences/the-shangri-la-dialogue/about/utolsó> (letöltés: 2014. 11. 04.)

Tiezzi, Shannon. 2014. „Could Flight 370 Damage China-Malaysia Relations?” *The Diplomat*, 2014. március 22.

URL:<http://thediplomat.com/2014/03/could-flight-370-damage-china-malaysia-relations/> (utolsó letöltés: 2015. február 18.).

Undang-undang Melaka: The Laws of Melaka, ed. Liaw Yock Fang The Hague: Nijhoff for KITLV. 1976. 106

White Paper to combat Islamic State threat passed by Parliament.” *The Malaysian Insider*, 2014. november 26. URL: <http://www.themalaysianinsider.com/malaysia/article/white-paper-to-combat-islamic-state-threat-passed-by-parliament#sthash.u6iYelIL.dpuf> (utolsó letöltés: 2015. február 19.).

[1] Hamza, Bulan, 2003. p.16. és Min 1975. 1-3. p. alapján.

[2] Az első malakkai uralkodók még megtartották hindu nevüket is, és e mellett uralkodtak shah-ként, Parameswara Dewa Shah 1414-ben bekövetkezett halála után fia, Raja Sri Rama Vikrama, akit a muszlim alattvalói Sri Iskandar Zulkarnain Shah vagy Sultan Megat Iskandar Shah néven ismertek, volt az, aki megerősítette az iszlámot Malakkában az indiai kapcsolatokon keresztül.

[3] Liow 2009: 49.

[4] Ugyanakkor pár évvel később a harmadik indokínai háború (1979), amely során Kína megtámadta Vietnámot, ráébresztette a maláj vezetést arra, hogy Kína szintén ugyanúgy viselkedik mint Moszkva és Washington. Ráadásul 1980-ban az indonéz és a maláj kormány közös nyilatkozatban deklarálta, hogy Délkelet-Ázsiának „semlegesnek” kell maradnia, valamint Vietnámot „mentesíteni” kell a kínai és a szovjet befolyás alól.

[5] Acharya 1999: 132-138.

[6] Cheng-Chwee 2014.

[7] Tiezzi 2014.

[8] A Malajziai Légitársaság 370-es járatának egy másikkövetkezménye az volt, hogy Peking leállította a két panda Malajziába való küldését. Feng Yi és Fu Wa pandapáros küldésére a Malajzia-Kína Barátság Év jegyében került volna sor, s Kuala

Lumpur tíz éven át gondozhatta volna az állatkertben. „China delays...”

[9] „Sees Malaysia-China...”

[10] ASEAN Political-Security Community Blueprint II. B. 4.2.

[11] „The ARF had enabled the countries in the Asia-Pacific to foster the habit of constructive dialogue and consultation on political and security issues of common interest and concern.” Chairman's Statement of the 1st Meeting of the ASEAN

[12] ASEAN Regional Forum (ARF) Concept and Principles of Preventive Diplomacy

[13] 2002 július

[14] Statement of Measures Against Terrorist Financing

[15] Asia Security Conference

[16] The IISS Shangri-la Dialogue 14th Summit – About Shangri-la

[17] A Shangri-la Dialogue nevét a Shangri-la Hotelről, Szingapúr egyik népszerű szállodájáról kapta, ahol a találkozókat tartani szokták, immár hagyományosan. A hotel nevében a legendás Shangri-la, a tökéletes hely, tulajdonképpen az Éden kert kifejezés jelenik meg. Ezt a tökéletes országot James Hilton brit regényíró álmolta meg 1933-as Lost Horizon című regényében, amelyben egy misztikus, harmonikus völgyben egy tibeti ihletésű utópiát ír le. A helyet a fantázia szülte, ám Ázsiában nagy népszerűsége tett szert, különösen idegenforgalmi vonzereje kapcsán, ugyanis Kínában több Shangri-la elnevezésű helység is született azóta, ahol a turisták igyekezhetnek megvalósítani ez utópia alapjait. Mint a világtól leginkább elzárkózott buddhista királyságot, Bhutánat szokták állítólag ugyanezen a néven emlegetni, ha különlegességének bókólnának.

[18] Co-Chairs' Summary of ARF Workshop on Preventive Diplomacy, "The Way Forward for Preventive Diplomacy in the ARF"

[19] 2007 augusztus

[20] Friends of Chair (FOC)

[21] ARF Fund

[22] Vision Statement

[23] Parameswaran 2014.

[24] Sullivan 2014: 6.

[25] Grevatt, Jon –Mahadzi, Dzirhan 2014.

[26] Nem Malajzia az egyetlen ASEAN-tagállam, amely az elmúlt években komolyabb érdeklődik és vásárol fegyvereket Kínától. Kambodzsa légvédelmi rakétákat, Laosz helikoptereket és szállítógépeket, Indonézia páncélos és hajók elleni rakétákat vásárolt Pekingtől, miközben Thaiföld pedig a haditengerészetét erősítette két kínai fregattal.

[27] Grevatt 2014.

[28] Keinon 2014.

[29] „In a Kedah madrasah...”

[30] „White Paper to combat...”

[31] A maláj hatóságok akkor szembesültek igazán az ISIS

jelentette veszéllyel, amikor 2014. október 9-én Kuala Lumpurban kézigránátot robbantottak egy turisztikai komplexum közelében, s a támadásban egy ember életét vesztette. Habár a rendőrség szerint a merényletnek „semmi köze nem volt az Iszlám Államhoz”, de ezt követően sokkal éberré váltak a hatóságok és a helyi média szerint több tucat készülő merényletet akadályoztak meg a belbiztonsági szolgálatok. Érdekesség, hogy elsősorban nem a hatóságok a kormányzati épületek lettek volna a szélsőségesek célpontjai: a nyugatias életvitel szimbólumainak számító night clubok, kocsmák és még a dán Carlsberg sörgyár egyik helyi üzeme ellen akartak pokolgépes merényletet végrehajtani.

[32] Ezt 1967-ben elsősorban a Malajzia és Indonézia közötti konfrontációt kizárva lehetett biztosítani.

[33] Idézet Adam Maliktól származik. „considerations of national and regional security have ... figured largely in the minds of the founders” Emmers p. 14.

[34] ASEAN Ministerial Meeting

[35] security dialogue

[36] Arnfinn Jorgensen-Dahl: Regional Organization in Southeast Asia. Macmillan, 1982.

[37] Declaration of the ASEAN Concord

[38] Bali Concord II.

[39] Treaty of Amity and Cooperation (TAC)

[40] „stability of each member state and of the ASEAN region is an essential contribution of peace and security. Each member state resolves to eliminate threats posed by subversion to its stability, thus strengthening national and ASEAN resilience.”

[41] Ez a megelőző 11 év eredménye volt és a kezdeti ASEAN-on belüli problémákhoz képest valódi előrelépés!

[42] Barlow 2001: 244.

[43] Sullivan 2014: 6.

[44] Taylor 2011: 9.

[45] Taylor 2011: 24.

[46] Parameswaran 2015.

[47] Abdullah Ahmad Badawi, Malajzia ötödik miniszterelnöke a 2008-as választási győzelmet inkább vereségként élte meg, ahogyan a kormányzó párt is. 2009 áprilisában adta át lemondását és visszavonult Kepala Batas-i választókerülete Parlamenti képviselőjévé.

[48] UNMO

[49] Hiebert –Noor – Poling – Yean 2012: 17.

[50] Rinehart 2014: 15.

[51] Perlez 2014.

[52] Taylor 2011: 21.

[53] Five Power Defense Agreement (Nagy Britanni, Ausztrália, Új Zéland, Malajzia, Szingapúr)

[54] Informális szóbeli beszélgetések abban erősítettek meg, hogy elsősorban anyagi megfontolásokból történhetett így.

[55] Integrated Air Defense System

[56] Area Defense System

[57] Saravanamuttu 2012:50.

[58] A Spratly-szigetek egy nagy kiterjedésű szigetcsoport a Dél-kínai-tenger középső-déli részén, amely körülbelül 750 zátonyból, szirtből és apró szigetekcskékből áll. Lakatlan terület, elsősorban földgáz és kőolajlelőhelyek találhatóak a tenger mélyén. Azonban az utóbbi időben a stratégiai jelentősége vált mérvadóvá, a vitatkozó felek egymás után állítják fel bázisaikat és tűzik ki zászlóikat a szigetcsoporton: eddig körülbelül 50 apró földdarabon állomásoznak katonák valamelyik vitázó országtól.

[59] A térképet már 1947-ben, még a Kuomintang idején, tették közzé, de akkor 11-osztatú vonalként nevezték. Ráadásul Tajvan is ezt az elvet követeli és területi követelése megegyeznek Kínáéval. Raine–Le Miére 2013: 33.

[60] Mun 2013.

[61] Saravanamuttu 2012:50.

[62] „Najib stresses China...”